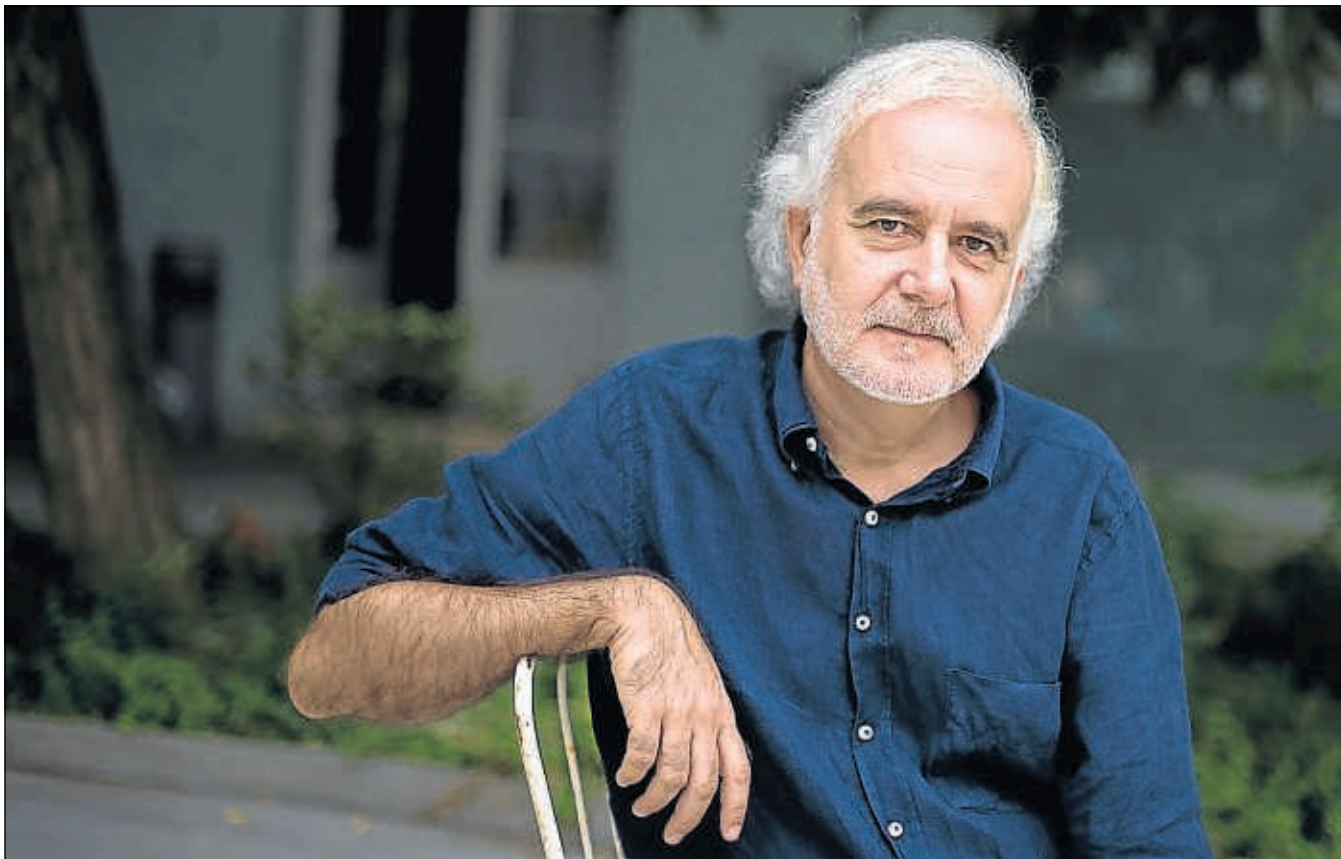

Ramón Andrés recorre al monumental 'Diccionario de música, mitología, magia y religión' les creences i ritus indoeuropeus i la simbiosi amb la música

El so dels mites

L'assagista i poeta Ramón Andrés fotografiat a Barcelona

Laura Guerrero/ARXIU

JUSTO BARRANCO
Barcelona

Un diccionari monumental. Poètic, erudit, absorbent. Capaç de revelar les mil cares del mite, dels mites, siguin grecs, escandinaus, cèltics o hindús, paraula a paraula però enllaçant-les totes, creant històries més grans, enormes, a la ment d'un lector que avança amb ganes de saber més, amarat de la melodia de les paraules. No podria ser de cap altra manera, perquè aquest diccionari de gairebé dues mil pàgines que va d'Àbaris, mestre de la profecia i cantor, a Zeus retrata de forma indissoluble mite i música. És el *Diccionario de música, mitología, magia y religión* (Acantilado), obra per la qual el poeta i assagista Ramón Andrés (Pamplona, 1955) ha necessitat dos anys de treball i que retrata "l'altra història de la humanitat, de les creences, la foto en negatiu d'allò que som, la recerca del desconegut, la creació de déus, allò que som capaços d'imaginar".

Una narració de la qual no es pot deslligar la música perquè, prosse-

gueix Andrés –que en parlarà demà al CCCB (19.30 hores) dins del cicle de conferències *En comú*–, "ha estat sempre a l'origen dels rituals: a les primeres civilitzacions ja es contemplava la música com un aspecte afavoridor per accedir a allò transcendent, un conducte al més enllà. Era un element primordial". Una música que als inicis, diu, "havia de ser imitació dels sons de la

"El temps europeu és lineal, un compte enrere, per això necessitem omplir el no-res de coses"

naturalesa, dels ocells, les tempestes, el ressonar de les valls. A l'edat de bronze, quan poden fer làmines fines, les colpegen i imiten els trons, una manera d'acostar el cel a la terra". Una música que, recorda l'autor, uns van creure que podia curar, ordenar els humors del cos, i que d'altres van veure que tenia efectes en l'ànim, que les tonalitats menors conduïen a llocs

menys lluminosos del nostre interior que les majors. "Bach ho coneixia molt bé. Sabia que el si menor li servia per expressar el que ell entenia per transcendència", afirma.

Això sí, els ritus i mites que tracta Andrés a l'obra són els indoeuropeus, perquè els diferents assentaments indoeuropeus i les llunyanes migracions van concebre des de l'inici, diu, una manera de cantar semblant, una mateixa forma de contemplar el foc i d'oblidar. "Tenen rituals, dansa, mites i celebracions molt semblants a les mateixes èpoques", diu, i assenyalava que la manera tràgica de veure el món, "presidit pels déus, una nau que va cap allò desconegut, no va néixer a Grècia sinó a les valls del nord de l'Índia".

En canvi, al llibre no hi ha mites de tradicions com la Xina. "Hi ha diferències ja en la pròpia concepció del temps. L'europeu és molt lineal, sempre és un compte enrere, d'aquí la necessitat d'omplir el no-res de coses, encara que siguin inútils. En canvi el temps oriental és no lineal, circular, com al taoisme. Un cercle on no hi ha origen i final, tot forma part de la mateixa consciència". I la concepció occidental del temps, fa, explica, que "davant el temor d'una vida errònia es creïn aquests déus que tenen com a base la ira, el càstig. A la literatura oriental els déus no parlen gairebé mai, a la indoeuropea sí". Uns déus que passen d'una zona a una altra derivant, canviant de noms: Xiva, Visnu i Brahma a l'Índia, Zeus a Grècia, i així "fins que els monoteïsmes fan una síntesi i reduïen els déus a la unitat que dicta veritats, un model del perfecte".

I és que, recorda Andrés, "és molt difícil que hom visqui sense preguntar-se col·lectivament cap on anem, què som, i els mites són instruments de sentit, grans miralls". Això sí: "La raó, el progrés, la cultura, la fe que hem dipositat en aquestes coses com a expressió de la realitat humana, són idees del XVIII i són mites. Som molt més antics que això. La Il·lustració –conclou– va intentar rebutjar l'instint i la irracionalitat, però no ha sabut situar el mite inherent a l'ésser humà".

Ànima, nombre, harmonia de les esferes

■ Quan se li demana a Ramón Andrés de seleccionar algunes entrades del monumental diccionari en tria tres: *ànima, nombre i harmonia de les esferes*. Tres conceptes llargament tractats a l'obra i molt evocadors. *Ànima* prové del llatí *anima*, que procedeix del grec *anemos*, vent. L'alè diví és el que anima al cos i l'indueix a un sentir transcendent. Ja els egipcis consideraven que els déus menors sorgien d'uns sons emesos per Thot. I atès el paper que atribuïen a la respiració, vinculada a la divinitat, tenien un codi d'exercicis respiratoris destinats a afavorir el bon funcionament dels òrgans i sen-

tits i a millorar la reflexió espiritual. El nombre és revelació de Déu, unió dominant en allò etern. Els òrfics i els pitagòrics van recolzar el pensament en l'essència eterna del nombre. I precisament l'*harmonia de les esferes* és una concepció pitagòrica que creu que l'univers està relacionat i sustentat mitjançant una harmònica i divina proporció musical.

Pensaven que les vibracions del so venien del moviment planetari, i encara figures del segle XVII com Kepler reduïen a música, a proporcions matemàtiques i harmòniques, l'especulació sobre l'univers.

Llàtzer Moix

El retorn de Moliner

En entrar al Romea, dimarts passat, em vaig preguntar si la funció sobre Maria Moliner que anava a veure em reportaria les emocions d'una bona vetllada teatral. Tots els que fem servir sovint l'enlluernador *Diccionario de uso del español* de Moliner la tenim en un pedestal. Perquè la tasca lexicogràfica que va realitzar a casa seva, entre sargits de mitjó, amb tenacitat només comparable al seu talent i la seva modestia, és extraordinària. Però els últims anys ens hem habituat a Barcelona a escenografies molt estimulants, de la mà del TNC, amb els seus muntatges de gran enginy o prestància; o del Lliure, amb molt de neó i de rock and roll; i, no cal dir-ho, a les vistoses transgressions de Bieito al Liceu. És per tant comprensible que la perspectiva d'enfrontar-se durant una hora i tres quarts a una senyora amb monyo, al peu de la seva Olivetti, envoltada de fitxes i amb una gran calaixera al fons, em suscités algun dubte, fugisser, respecte al ganxo de la funció. Em refereixo a *El diccionario*, obra primerenca de Manuel Calzada que evoca la vida de Moliner. I que ho fa, diguem-ho ja per aclarir dubtes, de manera emotiva i seductora.

Sol dir-se que una bona veu, com la de Sinatra, podia convertir en fascinant la lectura de la guia telefònica. Què es pot arribar a fer, doncs, amb un diccionari! Perquè un diccionari, sense ser trepidant com certs relats, supera de molt la guia: en lloc de números conté totes les paraules d'un idioma amb les seves definicions. I, en el cas del Moliner, encara més coses, atès que rastreja la seva etimologia, relaciona els termes entre si, ens dona exemples d'ús i serveix tant a nadius com a estrangers. Encara així, Calzada ha cregut

La lexicògrafa respon des del Romea, amb ironia i sorna, a la RAE que li va negar una cadira

convenient acompanyar l'aproximació a aquesta aventura intel·lectual amb les circumstàncies sociopolítiques, familiars i personals en què es va produir. És a dir, durant l'últim franquisme, en una societat no igualitària i davant la cruel malaltia que acabaria anul·lant, pas a pas, les capacitats intel·lectuals de la protagonista. La suma d'aquests recursos eixampla el marc ja oceànic del diccionari, i per tant de l'obra, i és una de les raons de la seva solidesa. Una altra raó, i molt important, és la tasca de Vicky Peña, que compon una Maria Moliner de facultats portentoses i, alhora, tan discreta; molt conscient de l'adversitat en la qual lluita i, tanmateix, imbatible; sotmesa a disciplina de ferro, però lliure; i en extrem rigorosa i precisa, però dotada per a la ironia i la sorna. Amb aquestes últimes armes s'enfronta a l'obra a la Reial Acadèmia Espanyola, que malgrat els seus tres segles d'història i la seva masculinitat no ha sabut redactar un diccionari com el de Moliner (i a més a més va fer un ridícul històric quan va rebutjar la seva candidatura el 1972).

El diccionario seguirà en cartell una setmana més, fins al dia 10. I, si bé el seu ritme és tranquil i la seva escenografia agrisada, el tribut que rendeix a Moliner és de tota justícia i molt satisfactori.